

نکات آموزشی و روش‌های کاربردی در فرایند تدریس

کاوه تیموری

اشاره

جذاب کردن درس آموزش خوش‌نویسی در کلاس مستلزم تسلط کامل یا نسبی معلم هنر بر آن است. بر این اساس در این نوشتار به شیوه‌های کاربردی آموزش خط اشاره می‌شود و همراه با آن، نکاتی که به کمک آن‌ها می‌توان جریان تدریس را جلوه و نمای بیشتری بخشید، مورد اشاره قرار می‌گیرند. بدیهی است طرح این سرفصل‌ها با این انگیزه صورت می‌گیرد که معلمان هنر تجربیات ارزشمند خود را به شکل تدوین شده برای مجله «رشد آموزش هنر» ارسال کنند و از این طریق همکاران هنر آموزش‌وپرورش را در این فرایند مهم یاری دهند.

کلیدواژه‌ها: فرایند تدریس، نکات تعلیمی، روش‌های کاربردی
«اصل مهم تربیتی: یادگیری تدریجی است.»

نکات تعلیمی در فرایند تدریس

گچ و تابلو، قلم و کاغذ

در شیوه معمول، برای آموزش حروف الفبا گچ و تابلو ابزار اصلی کمک‌آموزشی به‌شمار می‌روند. به‌رغم آنکه معلمان با استفاده از این دو ابزار بزرگ‌نمایی لازم را در حروف به‌وجود می‌آورند، ذکر این نکته ضروری است که بین گچ و تابلو و قلم و کاغذ، و شیوه نگارش با این دو دسته ابزار تفاوت‌هایی وجود دارد. برای اینکه بین این دو پیوندی ایجاد شود، یکی از شیوه‌ها این است که پس از نگارش هر حرف یا حرکت، نمونه خوش‌نویسی شده آن حرف یا حرکت با قلم نی - که معمولاً به اندازه قلم بزرگ است - روی صفحه کاغذ از قبل نوشته شود و هنگام تدریس در ضمن نگارش هر حرف با گچ، نمونه خوش‌نویسی شده آن به‌صورت زنده و نقطه‌گذاری شده در کنار تابلو به‌نمایش درآید. این کار در عمل معلم هنر را به جریان آموزش موضوع اصلی - که همان نوشتن با قلم نی است - رهنمون و نزدیک می‌کند. دانش‌آموزان نیز با رؤیت نمونه‌های خوش‌نویسی شده اصلی، منظور و مقصود معلم را به شکل روشن‌تری درمی‌یابند؛ زیرا زنده بودن و دیدن خطوط اصل دارای تأثیرگذاری بیشتری است و به‌عنوان یک وسیله کمک‌آموزشی مناسب عمل می‌کند. برخی از معلمان هنر با ابر خیس شده مفردات را در اندازه بزرگ روی تابلو می‌نگارند و با نقطه‌چین محدوده آن را تعیین می‌کنند تا بچه‌ها به محیط بیرونی حروف وقوف یابند. در بعضی موارد دیده می‌شود که معلمان هنر درصدد برمی‌آیند که مجموع حروف الفبا را - که در خوش‌نویسی به آن‌ها «مفردات» اطلاق می‌کنیم - در یک جلسه به دانش‌آموز بیاموزند. با توجه به شباهت حروف «ب»، «پ»، «ت»، «ث» و یا حروف «ح»، «ج»، «خ» و «چ»، این‌گونه به‌نظر می‌رسد که حروف محدود می‌شوند و به یکباره در ذهن دانش‌آموز جای می‌گیرند؛ در صورتی که این امر در عمل نتیجه‌بخش نیست. زیرا به‌رغم شباهت ظاهری حروف، درباره هر کدام از آن‌ها به‌خاطر استقلال و شخصیت متمایز باید جداگانه بحث شود تا ضمن در نظر گرفتن عامل نقطه، تصویر روشن‌تری از آن‌ها

ارائه شود. در این مورد باید توجه داشت که فرایند یادگیری در هر مقوله تدریجی است و آموزش آرام آرام راه خود را طی می‌کند. به همین دلیل از ارائه حجم زیاد مفردات در یک یا دو جلسه باید احتراز کرد و به همان شیوه تلفیقی مفردنویسی و سطرنویسی کار را تداوم داد.

در جریان تدریس خوش‌نویسی ضرورت دارد که از تکرار مکررات پرهیز شود، به‌گونه‌ای که لبه تیز جریان آموزش متوجه نکته محوری درس شود که می‌تواند یک حرف، اتصالات، کلمه و یا یک سطر باشد. دیده شده است که برخی از معلمان هنر که خوش‌نویسی تدریس می‌کنند، بدون تأکید بر نکات تازه، حرف‌های تکرار شده قبلی را مرور می‌کنند. البته این امر نافی این اصل نیست که تکرار، زمینه رسوخ و نفوذ را فراهم می‌آورد.

چون جان نومی پسمانی جان و پراسمردن

قهار جان شیرن شیرن پراسمردن

نکات تازه در مورد استادان خط

بخشی از درس‌های خوش‌نویسی کتاب‌های دوره راهنمایی به زندگانی بزرگان و سرامدان خوش‌نویسی اختصاص دارد. مرحوم میرزا محمدرضا کلهر (۱۳۱۰-۱۲۴۵ ه.ق)، میرعمادالحسنی (۱۰۲۵-۹۶۱ ه.ق)، استاد سیدحسن میرخانی (۱۳۶۱-۱۲۸۵ ه.ق) و دیگران از اکابر خوش‌نویسی هستند که از شرح حال و تأثیر آن‌ها بر خوش‌نویسی حال و گذشته سخنی در کتاب‌های مذکور به میان آمده است. طرح درس با موضوع این بزرگان نیازمند مقدماتی است که در واقع نقطه شروع و ورود به موضوع خواهد بود؛ مقدماتی با این مضمون که هر هنری دارای بزرگانی است که آن هنر بر محور و مدار آن‌ها به حیات و بقای خود ادامه می‌دهد. استادان هر رشته هنری نقطه اصلی برای اتکای آن هنر به شمار می‌آیند و از این نظر شناسایی و شناخت این بزرگان موجب پیوند بین وضعیت گذشته و حال آن هنر می‌شود. هنر خوش‌نویسی نیز از این زمره است. بیان این مطلب در قالب این مقوله از آن نظر اهمیت دارد که در حقیقت جزو اهداف درسی کتاب در بخش ارائه شرح بزرگان خط است و لذا طرح آن ضرورت می‌یابد. گاهی صرف بیان مطلب درس و یا روخوانی آن وافی به مقصود نخواهد بود؛ چرا که منظور از ارائه چنین درس‌هایی بالا بردن درک هنری دانش‌آموز و آشنایی او با گستردگی زیبایی هنر است. به همین سان آوردن قطعات، سیاه‌مشق‌ها، کتاب‌ها و سایر آثار استادان بزرگ خوش‌نویسی و ارائه آن به دانش‌آموزان و بیان فرازهای ویژه از زندگی هنری آنان به جاذبه و گیرایی درس کمک شایانی خواهد کرد. به‌ویژه آنکه در زندگی آن بزرگان نکته‌های بدیع و تازه فراوانی قابل طرح است که به سبب دانش‌آموز پسندیدن آن‌ها تأثیر بسزایی در روند علاقه‌مندسازی و احساس همذات‌پنداری آن‌ها خواهد داشت. برای نمونه اشاراتی به برخی از این موارد خواهیم داشت. در کتاب اول متوسطه در مورد کلهر می‌توان اشاره کرد که وی از سوارکاری و زندگی ایلی به کار فرهنگی و ارزشمند خوش‌نویسی تمایل پیدا کرد و در شبانه‌روز ۱۶ ساعت به کار خطاطی و مشاقتی می‌پرداخت. زندگی او سرشار از قناعت و وارستگی و غرق شدن مطلق

در هنر خوش‌نویسی بود.

در کتاب پایه دوم دوره اول متوسطه (دوره راهنمایی سابق) درس هشتم به **میرزا غلامرضا اصفهانی** اختصاص یافته است. او در هنر خوش‌نویسی دارای شخصیت جامع و مستقلی است؛ به طوری که در کنار شیوه رایج آن روزگار شیوه اختصاصی خود را در اوج توانمندی حفظ نموده و اشاعه داده است. میرزا غلامرضا به خاطر ظرافت در انگشتان و به کارگیری قلم با میدان بزرگ‌تر، معماری و طراحی ویژه‌ای از اندام حروف و کلمات ارائه داده که شیوه اختصاصی خود وی بوده است. شیوه او در بین معاصران توسط هنرمندانی مانند مرحوم رضا مافی دنبال شده است. از دیگر ویژگی‌های میرزا غلامرضا سیاه‌مشق‌های هنرمندانه‌ای است که دارای بار زیباشناختی قابل تحسینی هستند که نمونه‌های آن را می‌توان در کلاس درس ارائه داد.

فوق‌العاده‌ای بوده است؛ به طوری که کتیبه‌های دانش‌سرای عالی تهران و آرامگاه فردوسی در توس از آثار او به‌شمار می‌روند.

افزون بر موارد فوق، شخصیت عمادالکتاب در واقع مصداق هنرمندانی است که محیط اجتماعی و سیاسی آن‌ها بر هنرشان بی‌تأثیر نیست و این نشان از توجه هنرمند به مسائل اجتماعی و سیاسی جامعه دارد. عمادالکتاب در این راه متحمل پنج سال زندان نیز شده است.

عمادالکتاب

عمادالکتاب از هنرمندان ذوالفنون به‌شمار می‌رفته و در طراحی و نقاشی و شعر نیز دست داشته است. او زندگی هنری خویش را به یمن طبع روانی که داشته، به شکل منظوم درآورده است. در جایی می‌گوید:

گه به تحریر و گاه با تعلیم

بندم اعتنا به هفت اقلیم

این سخن گاه‌گاه می‌گفتم

پادشاه ممالک خطم

با حریر قلم جهان سپرم

پادشاه ممالک هنرم

وی در بیان منزلت هنری و توانایی خوش‌نویسی خود می‌گوید:

از هنرهای خود گشایم باز

تا شود کم و کیف عالم باز

اولاً در خطوط اسلامی

نسخ و ثلث و رقاع بدم نامی

خط ریحان شکسته و تعلیق

می‌نویسم چو میر نستعلیق

میرزا غلامرضا اصفهانی

درس هفتم بخش خوش‌نویسی کتاب سوم راهنمایی به شرح حال **عمادالکتاب** اختصاص یافته است. در مورد عمادالکتاب علاوه بر کتابت شاهنامه و سایر ارکان ادبی می‌توان گفت آغاز رسم‌المشق نویسی به شیوه امروزی به ابتکار او بوده است. جزوات رسم‌المشق وی مشتمل بر ۳۶ جلد است که او با زحمات زیاد آن‌ها را در هلند به چاپ رسانده است. او در کتیبه‌نویسی نیز دارای قدرت

خط طغرا و هم خط تحریر
گوی سبقت ربوده از تقریر
به کتابت چو می گشودم دست
پای تا سر به عشق می پیوست

آغاز کردن کلاس خوش نویسی با یک نکته جذاب

این امر موجب توجه جدی دانش آموزان می شود و گیرایی و جاذبه لازم را در فرایند تدریس به ارمغان می آورد.
مثال ۱: برای نمونه می توان از ارزش مفهومی سرمشق ها سخن به میان آورد و آن ها را با ذکر ابیات مهم معنی و غنا و قوت بیشتری بخشید. بسط و گسترش مطلب درباره سرمشق «هنر برتر از گوهر آمد پدید» را می توان با بیان ابیات قبلی این شعر از شاهنامه آغاز کرد و با ذکر ابیات و جملات ارزشمند، بحث موجزی را به پیش برد.
غیر از هنر که تاج سر آفرینش است
دوران هیچ منزلتی پایدار نیست

«اندیشه مردم در خطوط آن ها پیداست.»

و یا با ذکر این حدیث که «ان ... جمیل و یحب الجمال»، یعنی «خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد» تداوم داد. این امر به خاطر ملازمت و پیوستگی خط با شعر و معنا تأثیری مثبت بر فرایند تدریس دارد و شور و حال و بالندگی لازم را در کلاس به ارمغان می آورد. البته درمورد مضامین خود خوش نویسی نیز اشعار نغز و دلنشینی وجود دارد که طرح هر کدام از آن ها در کلاس می تواند تأثیری نیکو به جای گذارد و این امر، یعنی استفاده مطلوب در کلاس، به شوق و ذوق و درایت معلم هنر بستگی دارد.
یکی از معاصران رباعی دلنشینی دارد که همواره مورد علاقه بچه ها قرار می گیرد:

من از تو گسسته ام به خود ربطم کن
من قطره، تو پیوسته این شطم کن
یارب خط دل شکسته شد می دانی
با لطف خودت دوباره خوش خطم کن

محمد رضا سنگری

مثال ۲: با یک نکته خوش نویسی می توان جاذبه لازم را در ابتدای تدریس فراهم کرد. مثلاً با طرح اینکه چرا خوش نویسان در ابتدای نگارش از این دو حرکت، یعنی یک خط تیز و یک نقطه (در فاصله دو سانتی متر بگذارید) در ابتدای سرمشق استفاده می کنند.

پاسخ این سؤال روشن است: زیرا با کشیدن خط، خوش نویس به میزان تیزی و تندی قلم خود پی می برد و

با گذاشتن نقطه از آماده بودن قلم اطمینان می یابد و سطر را آغاز می کند.

می توان از اشعار دانش آموز پسند بیشتر استفاده کرد و فضای کلی کلاس را تلطیف نمود. در اهمیت تمرین خط شاعر خوش ذوقی سروده است:

خوش نویسی مایه تمکین بود
پایه و اصلش همان تمرین بود
مشق کن با شور و شوق و اشتیاق
تا رود فرق از میان این فراق
قدر دست را بدان ای نوجوان
این قلم با لطف تو گردد روان
علی کشفی

و یا :

بیا از خط خوش سطری رقم کن
رقم از نکته نون و القلم کن
که خط سرمایه جاوید باشد
سراپا آیت امید باشد

آیت ... مصباح زاده

بیا از خط خوش سطری رقم کن
رقم از نکته نون و القلم کن
که خط سرمایه جاوید باشد
سراپا آیت امید باشد

گم خوب فرشت بود ز نیک در گذر دیدم

حال ما را کن تو خوشتر حالها

صخره ام تر قد بی مری کنی بی مری
خلیج

که دریا فرو رفت و کوه بر آمد

برگزاری نمایشگاه در کلاس

به خاطر داشته باشیم، یکی از کارکردهای تربیتی و سازنده هنر خط برقرار ساختن ارتباط معنوی دانش‌آموزان با ادبیات غنی فارسی است. معانی و مضامین زیبای ادب کهن سال فارسی وقتی به جامعه خط خوش آراسته می‌شوند، زیبایی صورت و معنا در کنار هم قرار می‌گیرند و بر دانش‌آموزان تأثیر مضاعف می‌گذارند. بر این اساس، معلم هنر می‌تواند کلاس درس خود را به نمایشگاه کوچکی از آثار خویش و دانش‌آموزانش تبدیل کند. بسیاری از معلمان آثار خود را در پوششی از سلفون به شکل شناور به کلاس می‌برند و از این طریق فضا را تلطیف می‌کنند.

این روش علاوه بر ایجاد فرصت برای نمایش کارهای دانش‌آموزی به رقابتی پنهان و سازنده تبدیل می‌شود و می‌توان با این کار حس خودشکوفایی دانش‌آموزان را با نمایش آثار آن‌ها قوت بخشید. با شکل دادن به تقویم برپایی نمایشگاه برای گروه‌های دانش‌آموزی می‌توان اعتبار و قوت لازم را به درس هنر داد و احساس مسئولیتی شایسته را در دانش‌آموزان ایجاد کرد.

نمونه‌هایی از کارهای هنرجویان

بهر چه آغازند آرزوی پذیرد و انجام حلقه
بهر عالم درم
و صحابه

به نام خداوند بنشین نگار

تا در روزی شاید داور روزی رسد

معنی نویسنده غیر از نیت مردانیه
حسبت

توضیح هم‌زمان با نگارش

از نکته‌های مهم تعلیمی و قابل انتقال مفاهیم خوش‌نویسی آن است که هنرآموز خوش‌نویسی در هنگام نوشتن و ارائه الگوی مورد نظر، توضیحات ضروری را نیز بیان کند. این امر از آن جهت که رشته ارتباط با دانش‌آموز را برای انتقال مطلب حفظ می‌کند، حائز اهمیت است. در بعضی موارد دیده می‌شود که معلمان هنر در قسمت ارائه الگوی خوش‌نویسی - که شامل حروف و کلمات است - بنابر عادت مألوف شروع به نوشتن می‌کنند و در این کار آن‌چنان دقت می‌ورزند که گویی به تنهایی مشغول نوشتن هستند. در حالی که در همان حال با چاشنی‌های کلامی از جمله عبارت‌هایی مانند «دقت کنید»، «به طرز نوشتن این قسمت نگاه کنید»، «حالت قلم و دست به این گونه است»، «آغاز این حرکت با این قسمت قلم است» و مواردی از این دست که معمولاً تمام هنرآموزان و معلمان خوش‌نویسی از آن بهره‌مند می‌شوند، می‌توان بین نوشتن و دانش‌آموزان پیوندی برقرار کرد. هر چند بیان این مورد می‌تواند در شمار موارد بدهی قرار گیرد اما یادآوری آن ضروری به نظر می‌رسد.

لازم است که در مورد پرهیز از فشار آوردن به قلم و سخت نوشتن به دانش‌آموزان راهنمایی‌های لازم را به عمل آوریم. قلم به خاطر داشتن دو قسمت «وحشی» و «انسی»، در

مقایسه با خودکار و مداد- که یک بعدی هستند- ابزاری دو بعدی به شمار می‌رود. به همین سان، رانش و گردش آن روی صفحه کاغذ، آن هم در دستان مبتدی و دانش‌آموز بی‌تجربه، با چاشنی فشار همراه است. هدایت بچه‌ها به آرام‌نویسی و تأنی در لحظات نگارش می‌تواند از شدت فشار به قلم بکاهد؛ زیرا در نهایت چیزی که موجب نگارش می‌شود، جریان مرکب است که بین زبانه قلم و سطح کاغذ به حرکت در می‌آید و اگر این معنی ظریف در ذهن بچه‌ها نهادینه شود، خودبه‌خود استفاده آرام از قلم میسر می‌گردد.

راستی موجب رضای خداست

کس ندیدم که گم شده دانه را

دوات و مرکب

در میان وسایل خوش‌نویسی معمولاً دانش‌آموزان از دوات و ليقه تصویر نگران‌کننده‌ای دارند و همواره بیمناک‌اند که مرکب موجود در دوات روی فرش و یا کتاب‌هایشان بریزد. به همین دلیل، شکستن و از بین بردن این ترس و نگرانی به صورت عینی و عملی، زمینه روانی مناسب و آمادگی لازم را برای نوشتن در دانش‌آموزان و هنرجویان ایجاد می‌کند. خوش‌نویسان حرفه‌ای به‌خاطر اینکه مشکل ریختن مرکب را نداشته باشند، نسبت بین مرکب و ليقه دوات را به‌گونه‌ای تنظیم می‌کنند که چنانچه ظرف دوات را در حالت معکوس هم نگاه‌دارند، خطر ریختن مرکب وجود نداشته باشد. به همین دلیل، لازم است معلم هنر این تمرین عملی را در کلاس انجام دهد و میزان و نسبت مرکب و ليقه را در دوات مشخص کند.

ارائه روش‌های کاربردی

شیوه‌های ابتکاری در تدریس خوش‌نویسی

دانش‌آموزان در دوره اول متوسطه گروه سنی ۱۳ تا ۱۶ سال را تشکیل می‌دهند که به آن در روان‌شناسی «دوران نوجوانی اول» اطلاق می‌شود. در این دوران با اینکه پایه‌های تفکر انتزاعی ریخته شده است، بیشترین پذیرش از مصداق‌های عینی و عملی انجام می‌پذیرد. در مورد خوش‌نویسی نیز تمام تلاش و توان معلم خط باید مصروف این نکته شود که خط و جلوه‌های آن در قالبی ملموس، زودیاب و عینی ارائه گردد؛ زیرا فرایند یادگیری از این طریق کارایی و کارآمدی بیشتری می‌یابد. در واقع، هدف آن است که با غنی‌کردن حس زیباشناختی آن‌ها، لذت لازم از تمرین خط فراهم شود. بر این مبنای این قسمت به شرح روش‌هایی که در حین آموزش خط می‌توان به کار بست، می‌پردازیم.

خود با ابزار ساده تخته سه لایی و اره مویی حروف را می برند و در کلاس نمایش می دهند.

خاصیت کلیشه های حروف این است که دانش آموزان به راحتی می توانند آن ها را به کار گیرند. برای مثال، دانش آموزان بعد از اینکه حروف مورد نظر را روی کاغذ پیاده می کنند، شروع به سایه زدن یا پرکردن آن می کنند و این امر شکل و هیئت کلی حروف را در ذهن آن ها تثبیت می کند. همچنین می توان با استفاده از قیچی های بی خطر بچه ها را به بریدن حروف و استفاده از آن ها ترغیب کرد. انطباق کلیشه های نسبتاً مشابه، مانند دایره های معکوس و دایره های حقیقی، و یا حروف مشابه تخت می تواند نکات مشترک و متفاوت بصری را در آن ها به بهترین شیوه ممکن نمایان سازد. به طوری که این اشتراکات و افتراقات زمینه های لازم برای دست یافتن به فهمی از «روح خط» را فراهم آورد. گفتنی است که کاربرد این روش به علت وسعت نامحدود آن، در واقع به کارگیری آموزش فعال در کلاس خواهد بود که به توسعه خلاقیت و مشارکت بیشتر بچه ها می انجامد.

تمرین

از دانش آموزان بخواهیم:

- حروف پیاده شده از شابلون یا کلیشه را با مداد هاشور بزنند.
 - با بریدن حروف روی مقوا و چسباندن آن ها، یک شعر ساده را اجرا کنند.
 - از حروف و سرمشق های خط کپی کنند. (این شیوه رایج ترین روشی است که به طور مستقیم در آموزش خط به کار گرفته شده است).
- در تمامی رسم المشرق های آموزشی موجود، شیوه کار این گونه است که یک سرمشق اصلی در بالای صفحه نوشته می شود و در سطور پایینی، همان سرمشق به مدد تکنیک چاپ به شکل کم رنگ درج می گردد؛ به طوری که هنرجوی خوش نویسی بتواند همان سرمشق اولیه را با روش «کپی کردن» دنبال کند. کپی کردن برای دانش آموزانی که خط خوش را برای خود بسیار دیرپا و مشکل تصور می کنند، بسیار کارساز و مفید است. در این حال معلمانی می توانند از دانش آموزان بخواهند که از روی سرمشق های کتاب درسی یا سرمشق هایی که خودشان در اختیار آن ها می گذارند، کپی برداری کنند. ناگفته نماند که منظور از کپی برداری انطباق قلم گذاری دانش آموز با قلم گذاری سرمشق اصلی است که این امر حرکت مشابه را در مسیر حروف و کلمات به دنبال خواهد داشت. در عین حال، در

استفاده از برخی اشکال هندسی

در خط نستعلیق با وارد شدن در آناتومی حروف و کلمات به بعضی اشکال هندسی برمی خوریم که استفاده از آن ها دارای عمومیت نسبی است و کاربرد زیادی در شکل گیری کلمات و حروف دارند. برای نمونه، طرحی از شکل مثلث در حروفی مانند «د»، «ر»، «و» و یا حرکاتی مانند «د»، «ر» تا آخر، جزئی از شکل مربوطه را با تغییرات اندکی به وجود می آورند و به همین دلیل می توان از آن ها در جریان آموزش استفاده کرد و کنجکاوای دانش آموزان را برای پیدا کردن کاربرد آن ها در سایر موارد برانگیخت. در نمونه دیگر، شکل نقطه نیز چنین کاربردهایی دارد؛ مثلاً در سر حرف «و» با تغییر اندکی در یک نقطه، «و» به وجود می آید یا حرکات موجی قلم می تواند در فراز و نشیب خود اشکالی را در اندازه های مختلف به وجود آورد. سایر موارد مشابه در خط نستعلیق حضور فراوانی دارند که جست و جو در مورد آن ها را به معلمان علاقه مند واگذار می کنیم.

درست کردن کلیشه و شابلون حروف

بسیاری از معلمان هنر در کلاس های خود از این روش برای آموزش مفردات استفاده شایانی می کنند. در آوردن حروف روی صفحات مقوایی و پلاستیکی - که به «فیلم رادیولوژی» معروف است - می تواند برای آموزش مفردات به کار گرفته شود. بعضی از معلمان پرحوصله با همکاری دانش آموزان

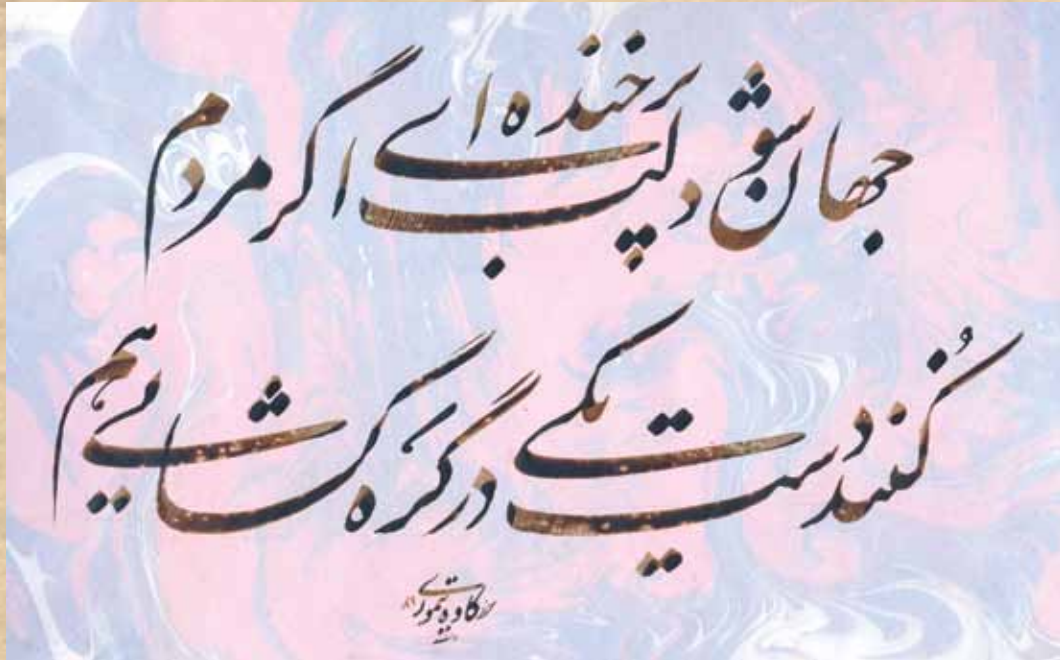
مرحله بعد از کپی برداری لازم است دانش آموز با استفاده از سرمشق و بدون کپی برداری توانایی خود را بیازماید. در بعضی از کلاس های هنر، معلمان با در اختیار قرار دادن کاغذ پوستی از دانش آموزان می خواهند که از روی سرمشق کپی برداری کنند و سپس در آخرین مرحله خود نیز از روی سرمشق بنویسند. در مجموع، این کار به تثبیت تصویر حروف و کلمات در ذهن کمک شایانی می کند و توانایی آوردن آن ها را به روی کاغذ در دانش آموز به وجود می آورد.

ر نامی از نام تست هر نامی

ر نامی از نام تست هر نامی

ر ای ز نام تو نامه ها نامی

ر ای ز نام تو نامه ها نامی

ساختن کاغذ ابر و باد

(پلاستیک یا روغنی) مختلف می‌توان نقش‌های بدیع و پیش‌بینی نشده‌ای را روی کاغذ فراهم کرد و سپس روی کاغذهای رنگی شده به‌نگارش پرداخت. این روش پله‌های اولیه برای قطعه‌سازی است و در زمان کوتاهی با همراهی و مشارکت فعال دانش‌آموزان نمایشگاهی زیبا حاصل می‌شود. تمرین: کاغذ ابر و باد بسازید و این جمله را روی آن تحریر کنید: «کار را تنها به امید خدا باید نمود»

یکی از تمرین‌های مؤثر در کلاس، ساخت کاغذ ابر و باد است که به‌علت خاصیت ویژه رنگ می‌تواند بهترین حالات روحی را برای دانش‌آموزان فراهم کند و برای معلم نیز فرصت روش تدریس فعال را مهیا سازد (تصویر کاغذ ابر و باد) با حل کردن کمی چسب موکت یا نشاسته و عصاره دم‌کرده دانه‌های گیاهی مثل شنبلیله در آب و به‌کار گرفتن رنگ‌های

گر بند و کرنسای فکندم به پیش
 نوشتش بدین به نکلونی حویش
 چون که بدین پایه رساندم کلام
 به که کنم حتم سخن و السلام

استفاده از فناوری های روز

استفاده از وسایل کمک آموزشی جدید این توانایی را فراهم آورده است که تعداد قابل توجهی از آثار خوش نویسی از قبیل قطعات چشم نواز تا کتیبه های خیره کننده یا فیلم های آموزشی با استفاده از رایانه در کلاس درس ارائه شود. وجود وبگاه ها و پایگاه های هنری و خوش نویسی نیز در جمع آوری این قطعات بسیار مؤثر خواهند بود. لذا شایسته است معلمان هنر با جمع بندی این آثار و ارائه آن ها در کلاس انواع قطعات و خطوطی را که در کتاب به آن ها اشاره شده است، نمایش دهند و از این طریق ضمن تلطیف ذوق خوش نگاری دانش آموزان، زمینه های ایجاد علاقه آن ها به خط را فراهم کنند. در این صورت، دانش آموزان پس از اتمام ساعت خوش نویسی و خارج شدن از کلاس درس نیز خط را دنبال خواهند کرد. باید به این نکته توجه داشت که هنر خوش نویسی در اقلام و شیوه های مختلف، یعنی از «کوفی نخستین تا نقاشی خط نوین» یکی از زیرساخت های اصلی برای هنرهایی مثل ارتباط تصویری، حروف نگاری «تایپوگرافی» و نقاشی - خط است و بی تردید بدون درک زیباشناختی این هنر نمی توان ورود مناسبی به هنرهای تجسمی هم خانواده آن داشت. به وجود آوردن فضاهای دلنشین (فضاسازی با کلمات)، ترکیب های چشم نواز و سواد و بیاض های پسندیده از دیگر مزایایی است که جزء قابلیت های سیاه مشق نویسی به شمار می آیند.

